

УДК 37.037:372.8

ББК 74.200.55

Надія Труш

НАВЧАЛЬНО-ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті описано модель навчально-ігрового середовища, створену за блочним принципом з метою виховання емоційно-вольових якостей молодших школярів на уроках фізичної культури.

Ключові слова: навчально-ігрове середовище, блочний принцип, молодші школярі, емоційно-вольові якості.

В статье рассмотрена модель учебно-игровой среды, созданная за блочным принципом с целью воспитания эмоционально-волевых качеств младших школьников на уроках физической культуры.

Ключевые слова: учебно-игровая среда, блочный принцип, младшие школьники, эмоционально-волевые качества.

The article deals with the model of studying-playing environment created by the out-of-block principle with the aim of educating the emotional and will-power traits of junior-aged children at the lessons of physical culture.

Keywords: studing-playing environment, blocle principle, junior age children, emotional and will power traits.

Постановка проблем та аналіз результатів останніх досліджень. Результати психолого-педагогічних досліджень свідчать, що молодший шкільний вік є початковим етапом в становленні особистості, як суб'єкта навчальної діяльності. У цьому віці дитина вперше включається в соціально значущу діяльність, у широку сферу спілкування, що інтенсифікує процес самопізнання (А. Захаров, З. Карпенко).

Учені наголошують на необхідності вивчення суб'єктності молодшого школяра в контексті його участі в навчальній діяльності. За умови підходу до особистості учня, як до складної й цілісної системи системотворий компонент обумовлює ефективний розвиток (саморозвиток) особистості. Його можна діагностувати, а, відтак і впливати на означені процеси.

Проблема виховання емоційно-вольових якостей сьогодні є особливо актуальною, оскільки сучасний соціум опирається на людину самостійну та ініціативну у вирішенні різних проблем, у тому числі життєвих, навчальних, виробничих.

За результатами вивчення та узагальнення досвіду роботи вчителів початкових класів, у процесі навчання учнів до виховання їх емоційно-вольових якостей притаманний епізодичний підхід. Здебільшого вчителі здійснюють його інтуїтивно, без глибокого проникнення в зміст і методику виховання означених особистісних якостей.

Відтак вбачаємо об'єктивну доцільність дослідження специфіки такого процесу у контексті виховання емоційно-вольових якостей учнів у період їх навчання в початкових класах. Адже недостатня розробленість окремих аспектів порушеної наукової проблеми утруднює практику комплексного підходу до періоду навчання молодших школярів не лише в першому класі, а й надалі упродовж усього шкільного віку.

На розвиток особистості дитини, виховання її емоційно-вольових якостей впливає чимало факторів стихійного і спеціально організованого змісту, а також природні та соціальні чинники. Сучасний етап вивчення цієї проблеми під впливом означених факторів розвитку особистості привертає увагу вчених і педагогів-практиків на безпосереднє оточення, в якому дитина не лише перебуває, а й реалізує свої особистісні якості, виявляючи активність, взаємодіючи з ним (Л.Буева, Г.Костюк [2], Л.Новікова [4], В.Петровський [5] та ін.).

Результати аналізу психолого-педагогічної літератури свідчать, що в межах різних концептуальних підходів до оцінки середовища досліджуються особливості його педагогізації, врахування в його створенні вікових особливостей задля організації оптимальної взаємодії в межах системи «середовище-особистість».

Суттєві аспекти педагогізації середовища, його функцій, структури, а також специфіку ігрової діяльності та спілкування дітей у його межах розробляють сучасні українські (Л.Лохвицька, О.Проскура, Л.Шибицька, Г.Раратюк) та російські (Ю.Мануйлов, Л.Новікова, В.Бочарова, Ю.Бродський, В.Семенов, С.Новосьолова та ін.) дослідники.

Так, розвивальні функції гри розглядають Є.Зворигіна, А.Матюшкін, С.Шмаков та ін. Зауважимо, що найповніше охоплено різні аспекти порушеної проблеми дотично до розвивальних можливостей гри результати психолого-педагогічних пошуків з дошкільної педагогіки (Р. Жуковська, О.Усова, Л. Лохвицька та ін.).

За результатами аналізу теоретично-експериментальних досліджень і практики роботи низки шкіл виявлено протиріччя між високими вимогами до виховання емоційно-вольових якостей дітей молодшого шкільного віку і недостатнім рівнем методичних підходів до організації навчально-ігрового середовища на етапі початкового навчання. За умови адекватно організованої роботи можна було б забезпечити розвиток емоційно-вольових якостей особистості, які є актуальними в сучасному світі.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати доцільність використання навчально-ігрового середовища для розвитку емоційно-вольових якостей на уроках фізичної культури у школярів початкової школи.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети використовували теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури.

Результати дослідження та їх обговорення. На результативність навчання молодших школярів суттєво впливає правильна організація навчально-ігрового середовища. У започаткованому дослідженні вважаємо за доцільне моделювати варіант навчально-ігрового середовища на основі усталених уявлень про його функції та результатів наукових досліджень. Навчально-ігрове середовище розглядаємо як ігрове за змістом та навчальне за метою (поділ умовний у межах концепції розвивального навчання).

Модель навчально-ігрового середовища будували за блочним принципом. Відтак вона включає теоретико-методологічний, психолого-педагогічний і технологічний блоки, які взаємопідпорядковано взаємодіють, отож функціонально є взаємозалежними.

Теоретико-методологічний блок розробленої моделі цілепокладає її створення на етапі початкового навчання, розкриває вихідні теоретичні положення (основу об'єкта, який моделюється), репрезентує її основні компоненти. Теоретико-методологічний блок розглядаємо за основу для інших блоків моделі.

У визначенні цілі виходимо з сутності навчально-ігрового середовища, як різновиду розвивального середовища. Отож, маємо на увазі оточення, що сприяє різносторонньому розвитку особистості, вихованню її емоційно-вольових якостей. Відповідно, загальною метою створення і використання навчально-ігрового середовища в навчанні молодших школярів є виховання емоційно-вольових якостей кожного учня в навчанні, за умови взаємодії з компонентами навчально-ігрового середовища, що дозволяє створювати умови для усвідомлення й інтенсивного навчання, забезпечення психологічного комфорту для кожного учня в навчанні.

Мету навчально-ігрового середовища – виховання емоційно-вольових якостей – розглядаємо як системотворчий фактор, отож при створенні моделі, всі її компоненти

зорієнтовано на виховання емоційно-вольових якостей дітей молодшого шкільного віку.

Спираючись на зміст теоретико-методологічного блоку, в психолого-педагогічному блоці моделі відображено вихідні дотичні до нього принципи, які покладаються в основу навчально-ігрового середовища в умовах початкового навчання школярів, структуру діяльності з його організації, а також форми його функціонування.

У технологічному блоці моделі відображено структуру організації навчально-ігрового середовища на конкретному уроці, що розкриває етапність цього процесу в межах уроку, визначає структуру організації навчання в умовах навчально-ігрового середовища, прогнозує методи і засоби, поінформування вчителя про динаміку розвитку емоційно-вольових якостей учнів. Отож демонструє, як відбувається педагогічне врегулювання виховання емоційно-вольових якостей учнів на уроці під час їх взаємодії з навчально-ігровим середовищем.

У структурі взаємодії з навчально-ігровим середовищем суттєвою є не лише послідовність і формальне поєднання етапів, а й особливості постановки і досягнення мети навчально-ігрового середовища на кожному етапі. Важливо враховувати, що спосіб цілепокладання, який передбачає технологія підходу, вирізняється підвищеною інструментальністю.

У змісті взаємодії з навчально-ігровим середовищем у межах уроку виокремлюємо інваріантну (загальну для всіх видів уроків-ігор) і варіативну (відображення специфіки прояву інваріантної частини для визначеного виду уроків-ігор) підструктури.

Для дослідження динаміки виховання емоційно-вольових якостей учнів у навчально-ігровому середовищі на кожному етапі вважали за необхідне оцінювати ефективність навчально-ігрового середовища, як фактора виховання емоційно-вольових якостей. Отож, ми поетапно аналізували зміни основних компонентів структури емоційно-вольових якостей, їх взаємозв'язків, рівнів розвитку, труднощів їхнього перебігу. Результати поточних спостережень включали в регулюючу педагогічну діяльність з організації навчання в навчально-ігровому середовищі (в оперативне регулювання і в проектування розвитку емоційно-вольових якостей).

Висновок

Модель навчально-ігрового середовища, побудована за блочним принципом, включає три взаємопідпорядковані та взаємообумовлені блоки: теоретико-методологічний, психолого-педагогічний, технологічний. Навчально-ігрове середовище розглядаємо як реальну, складну, відкриту, динамічну систему із цілеспрямованим керівництвом, а також як таку, що розвивається.

У започаткованому дослідженні, окрім моделювання навчально-ігрового середовища, до першочергових завдань відносимо обґрунтування технології організації навчання учнів початкових класів в означеному середовищі, з метою виховання емоційно-вольових якостей.

1. Дубогай О. Навчання в русі: Здоров'язберігаючі педагогічні технології в початковій школі / Дубогай О. – К. : Вид. дім "Шкіл. світ" ; Вид. Л. Галіцина, 2005. – 112 с.
2. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк; за ред. Л. М. Проколієнко. – К. : Рад. школа, 1989. – 608 с.
3. Лохвицька Л. В. Формування пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому середовищі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2000. – 216 с.
4. Новикова Л. И. Школа и среда / Новикова Л. И. // Новое в жизни, науке, технике . Сер. : Педагогика и психология. – М. : Знание, 1985. – № 8. – С. 3–4.

5. Петровский А. В. Личность. Деятельность. Коллектив / Петровский А. В. – М. : Политиздат, 1982. – 255 с.

Рецензент: канд. психол. наук, доц. Курилюк С. І.

УДК 378.147.88
ББК 74.200.585.4

Тарас Маланюк

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

В статті розглядається питання підготовки педагогів у використанні засобів туристсько-краєзнавчої роботи в системі патріотичного виховання школярів

Ключові слова: патріотичне виховання, підготовка педагогів, туристсько-краєзнавча робота.

В статье рассматриваются вопросы подготовки педагогов в использовании средств туристско-краеведческой работы в системе патриотического воспитания школьников

Ключевые слова: патриотическое воспитание, подготовка педагогов, туристско-краеведческая работа.

In the article the issue of preparing teachers in the use tourist and local lore in the system of patriotic education in school pupils is considered.

Keywords: patriotic education, preparing teachers, tourism and local lore work.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Нині неухильно зростає значення якості підготовки педагогічних кадрів, підвищення рівня їх інтелектуальної діяльності. Оскільки краєзнавство стоїть на зіткненні історії, географії, біології, етнології на інших наук, тобто є комплексною наукою, то туристсько-краєзнавчу підготовку учителів слід розглядати як складову частину їх професійної підготовки. Можливість методично обґрунтованої побудови курсу обумовлена теорією і практикою викладання гуманітарних і природничих дисциплін. Тому, саме вчитель гуманітарних і природничих дисциплін має бути готовий до здійснення краєзнавчої освіти й виховання учнів. Успішність результатів туристсько-краєзнавчої діяльності в школі залежить від розуміння самим учителем цієї роботи й того наскільки професійно він зуміє зацікавити нею учнів [6, с.256].

Краєзнавство у руках творчо працюючого фахівця повинно стати одним з ефективних засобів залучення учнів до активної туристсько-пізнавальної і суспільної роботи. Участь у туристсько-краєзнавчій роботі безперечно приводить до самопізнання і самовизначення, а в кінцевому підсумку до патріотичного становлення особистості підлітків [4, с.71].

Мета дослідження – обґрунтувати доцільність використання засобів туристсько-краєзнавчої роботи у підготовці педагогів для патріотичного виховання учнів основної школи.

Методи дослідження. Аналіз психолого-педагогічної літератури, педагогічне спостереження.

Результати дослідження та їх обговорення. Незважаючи на явні переваги, туристсько-краєзнавчій діяльності досі не приділяється достатньої уваги в системі громадянського виховання, що забезпечило би максимальне її використання. Основним гальмуючим фактором і досі залишається відсутність вчителя, підготовленого до використання туристсько-краєзнавчої роботи в справі виховання.